

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 9. april 1962 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede: Bondevik, Braadland, Kjøs, Langhelle, Langlo, Finn Moe, Erling Petersen, Reinsnes, Røiseland, Rakel Seweriin, Sandberg (for Borgen), Borten, Dahl, Hegna, Hønsvald, John Lyng, Johs. Olsen, Treholt og Watnebryn.

Formannen: Vi ble sist enige om å ha et møte i dag for å se på de særvota som måtte foreligge. Så vidt jeg forstår, foreligger der foreløpig bare ett, og det er hr. Hegnas. Men før vi går løs på det, vil jeg gjerne gi ordet til hr. Langlo, som vil foreta en rettelse.

Langlo: Som eg annonserte på det siste møtet vi hadde, kjem hr. Røiseland og eg til å legge fram eit framlegg til fråsegn om folkerøysting. Det er alt delt ut i to utgåver, men også i den si ste er det visse ting som eg må be om å få korrigert eller endra.

I andre avsnittet står det: "Spørsmålet om direkte norsk medlemskap i Fellesmarkedet ble først reist etter at den britiske regjering i slutten av juli 1961" osv. – Det skal rettast til: "... ble først for alvor aktuelt etter at den britiske regjering osv.

I siste periode i same avsnitt står det: "Dette er motiveringen for kravet". Det skal vere: "Dette er hovedmotiveringen for kravet." Grunnen til den forandringa er at eg for min part også har ei anna motivering.

I siste avsnitt er det noko reint språkleg. Det står først: "Det er særdeles viktig at det vedtak Stortinget skal gjøre når forhandlingene er avsluttet, har tilslutning i folket." Og så kjem det: "Etter (komiteens ... disse medlemmers ...) oppfatning ville det derfor være ubetinget nødvendig at velgerne har fått adgang til å uttale seg" osv. Det siste bør lyde: "... er det derfor ubetinget nødvendig at velgerne får adgang til å uttale seg" elles blir det noko rotute språkleg.

Formannen: Vi kommer tilbake til den saken senere.

Jeg kan kanskje for ordens skyld referere en del protester som er kommet inn. Jeg refererer bare navnene på de organisasjoner som har sendt protester. Det er: Alta Bygningsarbeiderforening, Åmot faglige Samorganisasjon, Statsbanenes Verkstedforening Avd. 63, Trondheim, Fauske Faglige Samorganisasjon, Giken Grubearbeiderforening, Børsa Bonde- og Småbrukerlag, Elektropersonalets forening Kristiansand distrikt, Lokomotivstallpersonalets forening Trondheim distrikt, Jevnaker Faglige Samorganisasjon, Fagforeningen "Fremover" Larvik, Oslo Havnevesens Arbeiderforening, Norsk Sosialdemokratisk Parti, Sunnmøre og Romsdal Fiskesalslag – det er ikke så mye en protest, som at man henleder oppmerksomheten på visse problemer –, Murarbeidernes Forening, Stål- og

Metallbedrifters Forbund – det er en anmodning om skattelettelser i forbindelse med tilslutning.

Så var det hr. Hegna.

Hegna: Jeg har et manuskript som jeg er beredt til å lese opp. Det er ikke stensilert, for jeg gikk ut fra at den videre behandling i komiteen ville kunne komme til å medføre endringer på visse punkter – jeg tror ikke de skal bli store, men jeg skal nevne et par.

Jeg ser at i det opplegg som er lagt fram fra flertallet, er det heller ikke nå nevnt noen ting om statsråd Bøes dissens, men det vil kanskje bli føyet inn. Det kan komme til å ha en viss innflytelse på den utforming som jeg gir på det punkt.

Så er det et annet punkt. Det gjelder det som ble bebudet i siste møte, at vi skulle få et opplegg fra ordførerne om forholdet til Kull- og Stålunionen. Det er mulig det står i dette siste opplegg, jeg har bare fått tid til å bla gjennom det.

Formannen: Det står helt på slutten, nederst på side 11.

Hegna (leste): "Under den forutsetning at forhandlingene med Fellesskapet fører til et tilfredsstillende resultat, vil flertallet finne det naturlig at man fra norsk side også søker om tilknytning til de to andre europeiske økonomiske fellesskap, nemlig Det Europeiske Atomenergifellesskap (EURATOM) og Det Europeiske Kull- og Stålfellesskap. Regjeringen bør derfor bringe forutsetningene for en slik tilknytning på det rene og utrede konsekvensene for Norge samtidig med forhandlingene med Fellesskapet."

Ja, det kan godt hende at det vil medføre at man må si noe om det i uttalelsen, for i det øyeblikk man prinsipielt forplikter seg til å la Norge bli medlem av Kull- og Stålfellesskapet, har det betydning for en del bedrifter i Norge – av en ganske stor rekkevidde – og det ville vel vært best om det hadde vært en utredning av dette allerede før man inngikk på noe slikt.

Formannen: Jeg skal bare få lov til å opplyse at etter hva jeg har hørt – jeg har ikke spurt noen statsråd direkte, for jeg fikk vite det så sent – arbeides der med en melding om denne saken. Men den vil vel neppe kanskje foreligge før ...

Hegna: Nei, det er altså på det punkt jeg i tilfelle ville gjøre en anmerkning. Men det kan komme til å medføre en viss endring i teksten.

Hvis man ønsker det, kan jeg lese opp det jeg har laget. Det er på omtrent 20 sider. Det er formet ut fra det inntrykk jeg har hatt av forhandlingene her, og på visse punkter har det vært bestemmende for utformingen. Men det vil man også kunne rette hvis det skulle vise seg at utfallet av behandlingen i komiteen skulle bli et annet enn det jeg har hatt inntrykk av hittil.

Før jeg begynner å lese vil jeg gjerne tilføye den bemerkning at jeg også har hatt inntrykk av at bortsett fra en ganske kort rent teknisk innledning, vil

innstillingen forme seg som en innstilling fra flertallet, og dernest kommer da de dissenterende uttalelser. Det har vært bestemmende for utformingen av dette.

"I.

Et annet mindretall, Hegna og Johs. Olsen, kan i det store og hele slutte seg til de oppfatninger om Norges forhold til EEC som er kommet til uttrykk i statsråd Bøes dissens i St.meld. nr. 67 for 1961–62.

Dette mindretall viser til at de to stortingsmeldinger med tilhørende dokumenter og utredninger av forskjellig slag som er forelagt komiteen, inneholder et meget betydelig materiale til belysning av den foreliggende sak. En meget stor del av dette materiale er imidlertid etter *dette mindretalls* oppfatning preget av ensidighet, noe av det er ufullstendig på vesentlige punkter, og noe av det er først meget sent kommet til komiteen.

Dette mindretall hadde gjerne sett at de konstitusjonelle spørsmål som reiser seg når det gjelder politisk integrering og rekkevidden av den nye § 93 i Grunnloven i den forbindelse var blitt nærmere utredet. Det samme gjelder forholdet mellom norsk næringslovgivning og de forpliktelser norsk medlemskap i EEC kan føre med seg.

I det materiale som er lagt fram, er det meget sparsomme opplysninger som kan tjene til belysning av den økonomiske politikk man må regne med blir søkt fremmet gjennom den overnasjonale myndighet som er opprettet i EEC.

Et av de viktigste spørsmål i sammenhengen er hvilke utenlandske interesser og interessegrupper i industri, handel og bankvirksomhet som kan tenkes å ville søke å trenge inn i norsk næringsvirksomhet så snart og i den utstrekning adgangen til det legges åpen. Dette er heller ikke tilfredsstillende belyst.

II.

I vurderingen av hva samarbeidet mellom medlemsstatene under Roma-traktaten vesentlig tilsikter og innebærer, legger *dette mindretall* hovedvekt på den målsetting som sikter mot en stadig sterkere politisk integrering. Denne tar sikte på å skape et stadig nærmere samarbeid mellom medlemsstatene foruten på det økonomiske og sosiale også på det utenrikspolitiske og kulturelle område, og bygge ut et institusjonelt system med tilstrekkelig myndighet til å virkeliggjøre stadig mere av et felles stats- og samfunnsliv.

Det finnes neppe en eneste av de mer betydelige politikere innenfor EEC som ikke legger hovedvekt nettopp på denne politiske integrering, og i dette ser EECs mål og mening, mens det økonomiske samarbeidet som er organisert gjennom Roma-traktaten, er å betrakte som et middel for å nå dette mål.

De vidtgående fullmakter som overnasjonale organer er tildelt i Roma-traktaten gir imidlertid dens bestemmelser en virkning langt ut over dens rent økonomiske ramme. I sin betenkning om Roma-traktaten i forhold til den

norske Grunnlov uttaler professor Frede Castberg følgende om Roma-traktaten (Dok. nr. 3 side 8, 2. spalte):

"Det organisatoriske system det her gjelder, går så langt at det ikke ligger særdeles langt fra forfatningen for en ny forbundsstat. "

Dette mindretall er enig i professor Castbergs oppfatning av Roma-traktatens organisatoriske system.

Roma-traktatens land er i full aktivitet for å bygge ut den politiske sammenslutning. Av prinsipiell betydning her er Bonn-erklæringen av 18. juli 1961 (St.meld. nr. 5 for 1961–62), vedlegg 3). Denne erklæring munner ut i at det skal opptas et praktisk arbeid for å gi samlingen av disse stater en stauttmessig karakter og tas sikte på å opprette tilsvarende institusjoner. Det foregår et kontinuerlig arbeid med å virkeliggjøre den politiske samling av Roma-traktatens land etter disse siktepunkter. Det er en direkte videreføring på det politiske område av den sammensmeltning som allerede foregår gjennom EEC. Den uenighet som har gjort seg gjeldende innen Roma-traktatens land og som har sinket gjennomføringen av den politiske sammenslutningen, gjelder tempo og form for denne sammenslutning og ikke sammenslutningen selv.

Dette mindretall ser det slik at et samarbeid mellom de store europeiske kontinentalmakter som kan gjøre slutt på de konflikter som så ofte har ført til kriger mellom dem, vil være av stor betydning ikke bare for disse land selv, men også for verden for øvrig. Men dersom sammensmeltningen fører til gjenoppvekkelsen av gamle stormaktsdrømmer, kan den videre politiske sammensmeltning bli en fare for freden.

Mindretallet går ikke nærmere inn på disse spørsmål, da det neppe er realistisk å gå ut fra at Norges innflytelse på denne utvikling kan bli utslagsgivende.

Mindretallet legger imidlertid vekt på at Norge bør ha en slik stilling i det internasjonale samarbeid det deltar i at folket og landets myndigheter selvstendig kan ta standpunkter bestemt ut fra Norges interesser – som eksempelvis fortsettelse av den politikk som består i at det ikke skal forekomme fremmede baser på norsk jord i fredstid og at norsk forsvar ikke skal ta i bruk atomvåpen.

Dette mindretall ser det videre slik at det ikke kan være i Norges interesse å bli viklet inn i det kompliserte spill mellom de ledende kontinentalmakter omkring de problemer som knytter seg til den omtalte politiske sammensmeltningsprosess.

Dette mindretall ser det videre slik at norsk medlemskap i EEC vil bringe Norge inn i en politisk-økonomisk utvikling som i løpet av en historisk forholdsvis kort tid kan gjøre landet til en delstat i en europeisk forbundsstat eller et organisatorisk ledd av et europeisk statsforbund hvor de kontinentaleuropeiske stater har den sterkeste innflytelse på retning, tempo og form for utviklingen.

Det er dette forhold som etter *dette mindretalls* oppfatning gjør det berettiget av statsråd Bøe i forbindelse med Norges forhold til EEC å tale om "en politisk avgjørelse som er uten sidestykke i vårt lands nyere historie" (St.meld. nr.67 side 15).

En avgjørelse av denne rekkevidde vil på demokratisk og moralsk grunnlag bare kunne forsvares hvis det er direkte godkjent av folket gjennom valg eller på annen måte. *Dette mindretall* vil peke på at intet av de politiske partier som nå er representert på Stortinget, har på sitt program at det søker velgernes tilslutning til å foreta seg skritt av denne art. Uten godkjennelse av folket har ingen norsk statsmakt rett til å foreta skritt som direkte eller indirekte forplikter Norge overfor en politisk-økonomisk sammenslutning av stater av det omfang og den art som medlemskap i EEC representerer.

III.

I den uttalelse hvori statsråd Bøe begrunner sin dissens i Regjeringen når det gjelder spørsmålet om å søke medlemskap i EEC, sier han:

"Det system av kapitalistisk markedsøkonomi som Fellesmarkedet etter min oppfatning bygger på, med fri kapitalbevegelse og fri etablering, kan skape store vansker for en aktiv velferdspolitik."

Dette mindretall er enig i dette syn, og legger en vesentlig vekt på dette forhold når det gjelder å ta standpunkt til de problemer som er lagt fram i stortingsmeldingene nr. 15 og 67.

Dette mindretall ser det slik at næringsvilkår og bosettingsforhold i vårt land setter store krav til en aktiv samfunnspolitikk som kan utnytte våre naturlige hjulpekilder til folkets beste, skape et indre marked for våre hjemmenæringer, en inntektsfordeling som gir kjøpekraft til de brede lag hvor som helst de bor og virker i landet, og gir støtte til næringer som på grunn av klimatiske og distriktsmessige forhold må hjelpes fram for å gi sine folk et slikt livsgrunnlag som utviklingen og vår tids samfunnsolidaritet krever.

Full sysselsetting, stigende produksjon og utjamning mellom næringer, folkegrupper og distrikter er målsettingen for en slik samfunnspolitikk. Erfaringen har lært oss at en slik målsetting kan ikke virkeliggjøres gjennom fri kapitalistisk markedsøkonomi. Men gjennom samfunnsmessige virkemidler og politisk organisasjonsmessig myndighet på demokratisk grunn har det norske samfunn i den siste menneskealder gjennomgått en rask utvikling og lagt grunnen for videre framskritt.

Den økonomiske politikk som ligger til grunn for Roma-traktaten og som med stigende myndighet vil kunne gjøres gjeldende av EEC's overnasjonale organer, vil etter hvert sjalte ut en del av de viktigste virkemidler som har vært tatt i anvendelse for gjennomføringen av norsk samfunnspolitikk gjennom de senere år. Samtidig vil adgangen åpnes for en sentraleuropeisk og annen storkapitalisme til å trenge seg inn i vårt næringsliv, motvirke målsettingen for vår samfunnspolitikk og svekke mulighetene for å føre den videre.

Det er Roma-traktatens bestemmelser om de overnasjonale organer, bestemmelsene om fri etableringsrett og frie kapitalbevegelser og den harmonisering av næringslovgivningen og den sosiale og økonomiske politikk som er forutsatt, som på denne måten bryter inn i norsk nærings- og samfunnsliv. De såkalte overnasjonale organer har ifølge Roma-traktaten myndighet "på særdeles betydningsfulle og i høy grad utstrakte områder av vårt økonomiske liv" (Castberg i Dok. nr. 3, 1961–62), s. 8).

En gjennomgåelse av Roma-traktaten vil vise at det gjelder slike spørsmål som den økonomiske politikken, sosialpolitikken, skattepolitikken, penge- og kredittpolitikken, arbeidsmarkedspolitikken, jordbrukspolitikken, kapitalbevegelserne og tolltariffene.

Dette forhold er skarpt uttrykt av professor Andenæs i hans betenkning (Dok. nr. 3, side 17) hvor han peker på at Norge som medlem i EEC vil få to slags lovgivning på det økonomiske område: "den som kommer i stand i overensstemmelse med Grunnlovens §§ 76 og flg. med vedtak i Odelsting og Lagting og sanksjon av Kongen, og den som kommer i stand ved vedtak av Fellesskapets organer med hjemmel i Grunnlovens § 93, Stortingets delegasjonsvedtak og bestemmelsene i Roma-traktaten. Mens den første slags lover kunngjøres i Norsk lovtidende og om ikke noe annet er sagt, trer i kraft 4 uker etter at vedkommende nummer av Lovtidende er utkommet, kunngjøres bestemmelser av den siste art i Fellesskapets offisielle kunngjørelsestedende og trer om ikke noe annet er sagt, i kraft på den 20. dag etter kunngjøringen (Roma-traktatens art. 191). I konflikttilfelle vil det være Fellesskapets lovgivning som går foran."

Dette mindretall kan ikke finne at de myndigheter som organiseres gjennom Roma-traktaten gir noen garanti mot at de grunnleggende prinsipper for EEC som her er nevnt, slår ut med full styrke i medlemslandenes næringsliv. Det vil også gjelde Norge for så vidt som vårt land blir medlem av EEC. Det dreier seg her om sentralisert administrativ myndighet som er innstilt på å virkeliggjøre EEC's grunnleggende prinsipper og ikke vil stå til ansvar for noen form for norsk myndighet, verken for folket i valg eller for norske statsmakter.

Dette mindretall mener at det vil ha meget store betenkeligheter ut fra norsk synspunkt ved en søknad om medlemskap å gi sin prinsipielle tilslutning til et slikt system. I kraft av den frie etableringsretten vil borgere av landene i EEC ha samme rett som norske til å kjøpe opp her i landet jord, skog, fjellvidder, malmfelt, fossefall, fabrikker og andre verdier så sant de har penger til å kjøpe for. Utlendinger fra de samme land kan slå seg ned og sette i gang produksjon for å nytte ut norske råstoffer fra fisket, jordbruket, skogen, fjellet osv. eller for å nytte ut spesielt kvalifisert norsk arbeidskraft. Det er grunn til å anta at i det frie kapitalistiske konkurransesystem vil de utenlandske sterke kapitalkonserner kunne gjøre seg gjeldende med overlegen kraft overfor store deler av det norske næringsliv. Det frie europeiske kapitalmarked må føre til en hel omlegging av den norske

pengepolitikken, valutapolitikken og kredittpolitikken. Rentenivået må heves slik at kapitalen ikke søker ut av landet. Utenlandske banker vil kunne etablere filialer her i landet og konkurrere med norske banker om sparekapitalen. Det samme gjelder utenlandske forsikringsselskaper.

Dette mindretall skal i annen sammenheng komme inn på de overgangsordninger og særordninger som kan tenkes i noen grad å avbøte eller sinke utslagene av disse grunnprinsipper. *Mindretallet* vil imidlertid peke på at et meget vesentlig prinsipp i Roma-traktaten er de tiltak som gjennom de overnasjonale organer kan settes i verk for å harmonisere næringslovgivningen i de enkelte land slik at den blir tilpasset Roma-traktatens grunnprinsipper og målsetting. Det vil bare være for et avgrenset tidsrom at man på nasjonalt grunnlag vil kunne modifisere de direkte utslag av disse hovedprinsipper.

Den generelle omlegging av den økonomiske politikken som medlemskap i EEC vil føre med seg, vil nødvendigvis også få sterk innvirkning på det offentlige inntektsgrunnlag gjennom skattepolitikken og dermed på sosialpolitikken, utjavningspolitikken mellom de forskjellige næringer og inntektsgrupper, og løsningen av kulturoppgaver og andre samfunnsmessige oppgaver.

Dette mindretall ser det som en hovedoppgave å føre vår samfunnspolitikk videre, og kan ikke anbefale at Norge verken direkte eller indirekte knytter seg til prinsipper som bidrar til å svekke og til dels bryte ned grunnlaget for denne samfunnspolitikk.

IV.

Dette mindretall mener at vesentlige betenkeligheter ved norsk medlemskap i EEC knytter seg til de problemer som vil reise seg for de typiske hjemmenæringer jordbruk, fiske, håndverk og den del av industrien som først og fremst er basert på det innenlandske marked.

Disse næringer beskjeftiger den overveiende del av yrkesbefolkningen i landet. De har det fleste antall arbeidsplasser, og vesentlige forstyrrelser i deres nærings- og konkurransevilkår kan bringe et økonomisk og samfunnsmessig tilbakeslag av betydelig rekkevidde.

Særlige problemer knytter seg til de nye vilkår som vil oppstå for jordbruk og fiske. *Mindretallet* viser til at også flertallet tillegger disse problemer stor vekt.

Norge er det land i Vest-Europa som har mest av regulerende lovbestemmelser i sin fiskeripolitikk. Derfor vil EEC's målsetting etter Roma-avtalens prinsipielle retningslinjer skape større endringer i de bestående næringsvilkår enn i noe annet land.

Når vi her i landet har forholdsvis omfattende og strenge reguleringer i slike næringer som jordbruk og fiskeri, har det sammenheng med en historisk utvikling bestemt av geografiske, klimatiske og bosettingsmessige forhold. *Dette mindretall* kan vanskelig se at en harmonisering eller gjennomføring av en felles jordbruks- og fiskeripolitikk fra EEC-landenes side som også

omfatter vårt land, kan la seg forene med norske interesser. Dette vil også gjelde om Danmark og England kommer med i EEC som medlemmer. Den næringslovgivning det her gjelder, har vært nødvendig for så langt som mulig å sikre næringsvirksomhet og bosetting og den vil fortsatt være nødvendig. Hovedorganisasjonene i jordbruket, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Landbrukets Sentralforbund, har alle i uttalelser angående Norges stilling til EEC på en klar og sterk måte gitt uttrykk for at norsk jordbruk ville komme i en nærmest uholdbar stilling for så vidt det skal innordnes en markedsorganisasjon etter Roma-traktatens prinsipper og de retningslinjer som EEC-landene har utformet for jordbrukspolitikken. *Mindretallet* ser det slik at de synspunkter som disse hovedorganisasjoner har gjort gjeldende i sin henvendelse til statsmaktene, i hovedsaken er riktige og må tillegges avgjørende vekt.

De norske fiskerier er vesentlig en eksportnæring, og problemene blir av en annen karakter enn for landbruket. Dersom spørsmålet bare hadde dreiet seg om marked for fiskeprodukter, en tilknytning som sikret dette og ellers ikke hadde noen konsekvenser for næringen, hadde saken sett ut fra fisket kommet i annen stilling.

For Norges vedkommende er det imidlertid av vesentlig betydning å ha sin frihet i behold hva angår ekspansjon i fiskeeksporten til de forskjellige land, både innenfor og utenfor Vest-Europa.

Den frie etableringsretten og felles fiskeripolitikk vil føre med seg store vansker for norsk fiskerinæring dersom Norge blir medlem av EEC. Man må da regne med at utenlandske fiskefartøyer før eller senere vil få den samme rett som norske fiskefartøyer til å fiske innenfor den norske fiskerigrense. De store utenlandske konserner i fiskeribransjen kan bygge sine egne anlegg i norske havner eller kjøpe anlegg som er på norske hender i dag og drive fiske, fiskevareproduksjon og eksport til sine egne firmaer i utlandet. På denne måte kan de også overføre arbeidsvirksomhet fra Norge til utlandet. Norsk fiskerinæring kan gradvis komme over på utenlandske hender. Det vil bli svært vanskelig å opprettholde råfiskloven og fiskernes salgsorganisasjoner.

Dette mindretall legger en vesentlig vekt på den næringsstruktur som danner grunnlaget for bosettingen langs hele den norske kyst. Næringsgrunnlaget bygger på fiske, jordbruk, småindustri og håndverk. Bosettingen vil ikke kunne opprettholdes dersom en eller flere av disse næringsfaktorer undergraves eller vesentlig svekkes. Men i samme grad som Roma-traktatens prinsipper og økonomiske politikk virkeliggjøres vil dette i større eller mindre utstrekning komme til å skje – og skape store vansker for kystfolket. *Dette mindretall* mener at det ikke vil være forsvarlig å se bort fra dette ved vurderingen av forholdet mellom Norge og EEC.

V.

Dette mindretall er ikke overbevist av den argumentasjon som søker å påvise at vanskelighetene for hjemmenæringene vil bli mer enn oppveiet ved

den ekspansjon som eksportnæringene vil kunne oppnå ved norsk medlemskap i EEC og som det hevdes de ikke vil kunne få ellers.

Dette mindretall er enig i at mulighetene for økt eksport har vært og er en viktig forutsetning for utviklingen av vår økonomi. *Dette mindretall* kan imidlertid ikke dele den oppfatning at de økonomiske vekstmuligheter for vårt land i tiden som kommer vil stå og falle med at vi kommer med som medlem i EEC. Det er grunn til å peke på at toll og andre handelssperrer ikke er noe nytt fenomen i verdenshandelen. Selv om det også tidligere har eksistert slike hindringer for norsk eksport, har eksporten allikevel økt sterkt, slik at den de senere år har utgjort over 40 prosent av den samlede årlige produksjon.

Beregninger som bygger på at det bare er gjennom norsk medlemskap i EEC at eksportindustrien vil kunne produsere og avsette til yttergrensen av hva de realøkonomiske forhold tillater, bygger derfor ikke på økonomiske eller historiske kjensgjerninger. Spørsmålet om de økonomiske vekstmuligheter i vårt land i tiden framover vil bare i mindre grad bli bestemt av de tollsatser som ett bestemt marked i verdensøkonomien omgir seg med.

Statsråd Bø understreker "at den økonomiske utviklingen vi kan se fram mot – ved medlemskap som ved andre løsninger – først og fremst vil være avhengig av vår egen evne til å nytte ut vårt lands muligheter." (St.meld. nr. 67 for 1961–62, side 15).

Dette mindretall understreker og er enig i denne oppfatning. Det er også meget usikkert hvor en fremtidig økonomisk ekspansjon vil bli størst, enten i EEC's marked på 300 millioner eller i det øvrige sterkt ekspanderende verdensmarked som allerede i dag teller ni ganger så mange mennesker. Utviklingstempoet i EEC-landene i en periode med store gjenreisningsoppgaver etter krigens ødeleggelser gir her ikke noe sikkert holdepunkt. Handelspolitiske rivninger mellom EEC og det øvrige verdensmarked som Norge blir innblandet i som medlem av EEC, vil kunne medføre betydelige reduksjoner i eksportmulighetene.

Hva spesielt forholdet til utviklingslandene i sin alminnelighet angår, må det antas at Norges interesser kan lide skade ved at utviklingslandene oppfatter Norge som intimt forbundet med de mest fremtredende nåværende og tidligere kolonimakter.

Dette mindretall er imidlertid merksam på at sett isolert kan det likevel være et visst grunnlag for å anta at enkelte deler av eksportnæringene vil få økte ekspansjonsmuligheter med Norge som medlem av EEC. Man kan imidlertid ikke ta det for gitt at en slik eventuell tilvekst i sin helhet vil komme det norske folk til gode. Den infiltrering i norsk næringsliv som Roma-traktatens prinsipper om etableringsrett og frie kapitalbevegelser åpner adgang til, kan medføre overføring av en betydelig del av den økonomiske avkastning til selskaper og personer i fremmede land. En slik infiltrering vil fortrinnsvis foregå i de næringsgrener hvis ekspansjonsmuligheter økes ved Norges medlemskap i Fellesmarkedet. I denne sammenheng bør det også

nevnes at den konkurransemessige fordel som norsk næringsvirksomhet nå har i billig elektrisk kraft, må bortfalle innen EEC ut fra det prinsipp at kraften må leveres til samme pris til alle avtagere, innlendinger eller utlendinger fra EEC's øvrige land.

At enkelte norske eksportvirksomheter med Norge utenfor EEC kan få vanskeligheter er åpenbart, for så vidt som de på en viktig del av sitt utenlandske marked vil få en tollbelastning som enkelte konkurrerende bedrifter innenfor ikke må erlegge. Hvis det er riktig som flertallet anfører i sitt kapittel om EEC's forhold til tredjeland at EEC sikter mot en stadig sterkere liberalisering av sin handelspolitikk i forhold til tredjeland, skulle disse vansker bli begrenset både i omfang og tid.

Mens det ikke er mulig å gi noen sikre beregninger for de eventuelle muligheter som eksportnæringene skulle ha innenfor EEC, er det på grunnlag av produksjons- og utenrikshandelsstatistikk mulig å gjøre noenlunde sikre beregninger over den aktuelle økte belastning norske eksportnæringer vil stå overfor ved vareeksport som må overvinne EEC's ytre tollmur. Beregningene går noenlunde enstemmig ut på at økingen i den nåværende tollbelastningen ville utgjøre ca. 150 mill. kroner regnet på årsbasis. Halvparten av dette beløp må bæres av det offentlige i form av mindre skatter, og det beløp som så skal fordeles på de enkelte bedrifter som belastning på deres lønnsomhetsmarginer, blir ca. 75 mill. kroner.

Disse beregninger bygger på EEC-landenes nåværende ytre tollsatser. Dersom man kan vente en mer frihandelsvennlig politikk fra EEC-landene i tiden framover, og at de vil senke sine ytre tollsatser, vil den ovenfor skisserte tollbelastning for Norge kunne reduseres vesentlig. I særlig grad vil dette bli tilfelle dersom Englands inntreden i EEC medfører at EEC's ytre tollsatser for bl.a. aluminium og treforedlingsprodukter blir satt til null, et forslag som fra engelsk side er reist under de nå pågående forhandlinger (Tillegg I til St.meld. nr. 15 for 1961–62, side 74).

Dette mindretall er enig i at ekspansjon av norske eksportnæringer er meget viktig, ikke bare for disse næringer selv, men fordi de bringer den nødvendige valuta til å betale for import av råstoffer, maskinelt utstyr og annet som er av livsviktig betydning for andre næringer.

Nedgang eller stagnasjon i norsk eksportindustri vil derfor kunne få skadelige følger for nærings- og samfunnsliv som helhet. Men det er ikke noen virkning av slik rekkevidde som vil ramme norsk eksportnæring utenfor EEC. Heller ikke vil det kunne påvises på noenlunde sikkert grunnlag så betydelige fordeler innenfor EEC for eksportnæringene at de kan oppveie skadevirkningene for vårt næringsliv for øvrig.

Mindretallet ser det imidlertid slik at utviklingen av EEC representerer et betydningsfullt utviklingstrinn i europeisk handelspolitikk og markedsforhold, og at det er av stor betydning for Norge som eksporterer varer og tjenester for ca. 40 pst. av sin totale årlige produksjon å finne fram til de rette veier for å tilrettelegge gunstige vilkår for samhandel og andre

handelspolitiske ordninger med dette marked både i dets nåværende omfang og et større marked dersom det utvides med tilknytning av andre land.

VI.

Dette mindretall viser til slutten i statsråd Bøes dissens i St.meld. nr. 67, hvor det heter:

"Jeg må derfor tilrå at vi søker å nå frem til en mer eller mindre vidtgående, men rent økonomisk avtale med Det europeiske økonomiske fellesskapet."

Dette mindretall er enig i denne oppfatning.

Av de grunner som er nevnt foran, er *dette mindretall* uenig i at Norge søker medlemskap i EEC. Når flertallet gjør gjeldende at en slik søknad ikke innebærer noe annet enn en rent forhandlingsteknisk operasjon med sikte på å få i gang den form for forhandlinger som kan gi det klareste utgangspunkt er dette mindretall uenig i et slikt syn. Både fra EEC's egen side og fra de lands side som hittil har søkt medlemskap, nemlig England og Danmark, er det gjort klart at det å søke om medlemskap, er et skritt av betydelig prinsipiell og politisk rekkevidde, og er noe langt mer enn et spørsmål om hensiktsmessig forhandlingsteknikk. Statsråd Bøe uttaler i sin dissens:

"Den politiske side av saken tar vi standpunkt til allerede ved en søknad om medlemskap. Søknad innebærer at vi anerkjenner og slutter oss til Fellesskapets politiske målsetting som gyldig for vårt eget land."

Dette mindretall deler denne oppfatning.

Men selv om man går inn på flertallets tankegang, at man bare står overfor et valg mellom forskjellige alternativer, med sikte på å få forhandling om forholdet mellom Norge og EEC, vil en søknad om medlemskap ikke være å anbefale. *Dette mindretall* viser i denne forbindelse til den rekke særordninger av forskjellige slag, av større eller mindre rekkevidde og varighet, som flertallet har anført som nødvendige og avgjørende og som må oppfylles i tilfelle Norge skal tilknyttes EEC som medlem. Riktignok er disse særordninger ikke blitt tilstrekkelig presisert og de er meget langt fra fullstendige. Det fremgår heller ikke klart hvilken varighet de er tiltenkt, enten bare for den såkalte overgangstid – dvs. til 1970 – eller om de også skal kunne gjøres gjeldende etter 1970, og hvilken myndighet som i tilfelle skal bestemme om og i tilfelle for hvor lang tid særordningene skal bestå utover dette tidspunkt.

Dette mindretall mener at særordninger vil være av liten verdi med mindre det er klart slått fast at de ikke kan oppheves uten samtykke av norske statsmakter.

Mindretallet ser imidlertid i disse ganske omfattende registreringer av nødvendige unntak og særordninger en indirekte erkjennelse av at EEC's økonomiske system på en avgjørende måte står i strid med det samfunnssyn og den næringsstruktur som etter hvert har utviklet seg i vårt land. Det er intet urimelig i at Roma-traktatens myndigheter meget nødig vil gi medlemmer av EEC vidtgående og – ennå mindre – varige særordninger som

bryter med Roma-traktatens grunnleggende prinsipper. Det er logisk at de forpliktende krav overfor medlemmer er strenge og mest mulig unntaksfri. Men nettopp av den grunn har Roma-traktaten i sin artikkel 238 bestemmelser om såkalt assosiering, som gir grunnlag for en økonomisk tilknytning som gir rom for særordninger og tilpasninger ut fra de enkelte lands spesielle forhold. I en gjengivelse som Utenriksdepartementet gir av en uttalelse av Brysselkommisjonens formann om dette forhold, heter det:

"I motsetning til artikkel 237 (for medlemskap) som gir liten margin for forhandlinger og som i liten grad gjør det mulig å ta hensyn til visse lands særlige problemer, gir artikkel 238 (for assosiering) rom for en lang rekke løsninger ..."

Ut fra disse forhold vil det etter *dette mindretalls* mening være mest logisk at Norge søkte tilknytning på grunnlag av artikkel 238 – assosiering, når man først er klar over det omfang av særordninger, forbehold og unntak som norske interesser krever, og som også flertallet er oppmerksom på. Det kan selvsagt anføres som et moment av betydning at det bare er gjennom medlemskap at Norge får anledning til å fremholde sine interesser i EEC's organer. Men etter *dette mindretalls* oppfatning er det urealistisk å tillegge denne innflytelse en vekt som skulle være utslagsgivende.

For så vidt man sto overfor et valg mellom søknad om medlemskap og søknad om assosiering ut fra de forutsetninger som er tilrettelagt i de to stortingsmeldinger, mener derfor *dette mindretall* at alternativet assosiering ubetinget er å foretrekke.

Dette mindretall mener imidlertid at man ikke uten videre kan begrense spørsmålet om tilknytning til EEC til disse to alternativer. Det eksisterer også et tredje alternativ. Det er kalt alternativet "å stå utenfor". Det er en betegnelse som muligens kan ha en viss propagandistisk verdi ut fra visse synspunkter, men den har ingen saklig berettigelse. Som påvist av flertallet, legger EEC ganske stor vekt på å tilrettelegge hensiktsmessige handelspolitiske forbindelser med tredjeland. Dersom vårt land hverken tilknyttes EEC som medlem eller assosiert, blir Norge et slikt tredjeland, som vil ha adgang til å finne fram til løsninger i samsvar med de generelle prinsipper som EEC selv gjør gjeldende i forholdet til tredjeland. Det tredje alternativ betyr derfor ikke å stå utenfor, det betyr ikke isolasjon. Det betyr å fortsette det meget betydningsfulle handelssamkvem som til gjensidig fordel også nå foregår mellom Norge og nåværende og fremtidige EEC-land. Faren for isolasjon kunne bare tenkelig oppstå dersom EEC-landene ville bryte sine prinsipper overfor tredjeland for å sette i verk en spesiell handelskrig rettet mot Norge. Det foreligger absolutt intet som tyder på en slik hensikt fra EEC-landenes side.

Når det gjelder å ta standpunkt til den situasjon som nå foreligger, vil *dette mindretall* for det første peke på at det foreligger stor usikkerhet når det gjelder en rekke vesentlige spørsmål, til dels av avgjørende betydning for den vei Norge skal velge.

Som det går fram av andre avsnitt i nærværende innstilling, er det ingen som går inn for at Norge blir medlem av EEC dersom ikke England blir medlem av EEC. Men ingen vet ennå om England blir medlem av EEC. Den rent logiske konklusjon av dette burde være at vel kunne man drøfte problemer og synspunkter i denne sammenheng og gjøre alle mulige forberedelser og utredninger, men det avgjørende standpunkt burde utsettes til det forelå klarhet om England blir medlem eller ikke. Og her er det av betydning å ha klarhet ikke bare hva angår hovedspørsmålet, men også den rent praktiske ordning som i tilfelle et medlemskap for Englands vedkommende vil resultere i.

Andre uklare spørsmål av betydning for oss er de søknader som foreligger om assosiering fra Sverige, Sveits, Østerrike og Spania. I dag er det helt uklart om disse søknader fører fram til en ordning eller ikke. Men utfallet vil ha vesentlig betydning for vår stilling til EEC.

Endelig vil *dette mindretall* peke på utviklingen når det gjelder den rent politiske sammensmeltning mellom EEC's land. Det vil gå fram av innstillingen at flertallet og mindretallet har noe forskjellig vurdering av betydningen og rekkevidden av denne sammensmeltningsprosess. Men det kan vanskelig være noen meningsforskjell om at man her står overfor en overordentlig viktig side av hele komplekset, og at det er betydelig risiko forbundet med for et lite land som Norge å forplikte seg direkte eller indirekte så lenge det ikke foreligger grunnlag for en helt klar og utvetydig vurdering av hva som foregår på dette område.

Ut fra disse forhold er det etter *dette mindretalls* oppfatning ubetinget i Norges interesse å gå forsiktig fram, og ikke ta noe skritt som kan innebære konsekvenser man ikke har full oversikt over. Svært meget taler til fordel for å vente med å ta noe videre skritt, i hvert fall inntil man får se og kan avgjøre med noenlunde sikkerhet om England blir medlem av EEC eller ikke, og i tilfelle på hvilke betingelser og med hvilke ordninger.

Et viktig moment som kan tale imot å utsette avgjørelsen slik som her er nevnt, er at utviklingen tross alle sine uklare og usikre momenter innebærer et forsøk på å overvinne eller avsvække virkningen av den handelspolitiske splittelse i Vest-Europa. Det er meget som taler for at Norge som et av EFTA-landene også treffer en avgjørelse som klart markerer at landet er interessert i en slik utvikling.

Ut fra en samlet vurdering er *dette mindretall* på de premisser som her er nevnt, kommet til det resultat at Norge bør søke forhandlinger om assosiering med EEC på grunnlag av artikkel 238 i Roma-traktaten. *Dette mindretall* vil forbeholde seg under sakens behandling i Stortinget å sette fram forslag som gir uttrykk for dette.

En assosieringsavtale og forhandlinger om denne kan som tidligere anført ta sikte på meget forskjellige ordninger og forskjellige grader av økonomisk samarbeid. Norge er for tiden medlem i et frihandelsforbund med seks andre land. Det ville være rimelig at Norge for sitt forhandlingsopplegg

tok utgangspunkt i de ordninger som denne frihandelsavtale inneholder med de tilpasninger overfor EEC som gjennom forhandlingene måtte antas å være hensiktsmessige. Et vesentlig felt av forhandlingene ville være en ordning med en gradvis harmonisering av en større eller mindre del av de ytre tollsatser, og dersom forhandlingene om dette ga grunnlag for det, ville assosieringsordningen i hovedsaken anta formen av en tollunion, selv om denne ikke kunne settes i verk fullt ut før etter noen tid.

En assosieringsavtale som Norge er part i, må ha bestemmelser om tidsbegrenset varighet og om ordning for fornyelse eller oppsigelse.

I St.meld. nr. 67 er anført at dersom forhandlinger om medlemskap ikke kan føre fram til tilfredsstillende betingelser, kan det bli spørsmål om å velge en assosieringslinje. Til tross for dette er de problemer som knytter seg til et assosieringsalternativ den del av sakskomplekset som er minst behandlet i det foreliggende materiale. Dersom Stortinget bifaller et forslag om å søke forhandlinger med EEC på grunnlag av assosiering, må dette innebære at Regjeringen får som oppdrag å utarbeide et opplegg for slike forhandlinger som kan legges fram til drøftelse i Stortinget og Stortingets organer. Hovedsiktepunktet må være å sikre at de markedsdannelser som EEC-landene ut fra sine interesser finner formålstjenlige og hensiktsmessige, ikke undergraver den økonomiske forbindelse mellom Norge og dette område, en forbindelse som begge parter har fordel av og som bør stimuleres. Norges geografiske beliggenhet, klimatiske forhold og næringsstruktur skulle gi grunnlag for forståelse av de særlige interesser som Norge i den forbindelse kan gjøre gjeldende, og Norge har vært og er en god kunde for EEC-landenes eksport."

Jeg vil bare knytte en bemerkning til dette. Hr. Johs. Olsen og jeg har altså samarbeidet om dette. På et par punkter har jeg dessverre ikke fått anledning til å konferere med ham, og vil derfor for disse punkters vedkommende måtte ta et foreløpig forbehold.

Formannen: Jeg vil takke hr. Hegna for opplesningen.

Hegna: Det var da hensikten å la dette gå til avskrift nå. Jeg vet ikke hvordan framgangsmåten ellers vil være. Det vanlige er vel at utdelingen av materialet først foregår når det hele foreligger samlet. Men det må jeg snakke med hr. Johs. Olsen om, om han kan ha noe å innvende mot at dette utdeles spesielt.

Formannen: Det vil jo være en fordel om dette kan mangfoldiggjøres snarest mulig og deles ut til komiteens medlemmer, og hvis hr. Hegna vil konferere med komiteens sekretær, kan det sikkert ordnes slik at det ikke vil ta så lang tid.

Ellers vil jeg jo si at det vel ikke kan være noen grunn til å holde dette tilbake. Her foreligger jo innstilling fra dem som går inn for at man åpner forhandling på grunnlag av medlemskap, og det ville jo bare være en fordel at man også kunne få se de andre synspunkter.

Er der noen spørsmål eller merknader?

John Lyng: Jeg forsto hr. Hegna slik at dette skulle kunne ut i et voteringstema. Jeg vet ikke om hr. Hegna har tenkt noe om hvordan det skulle utformes?

Hegna: En utforming her er at vi forbeholder oss å fremsette et forslag som svarer til dette, og det ville da være et voteringstema som tar sikte på å ta opp forhandlinger på grunnlag av artikkel 238. Jeg kan være enig i at det kanskje må utformes noe mer enn akkurat å si det, skjønt det er jo poenget. Men ellers har vi jo tenkt at vi gjerne ville se på hvilke forslag som ellers måtte foreligge i sammenheng. Det må vi også forbeholde oss på sakens nåværende stadium i komiteen, at hvis vi finner før innstillingen er endelig gitt å ville fremsette noe forslag, må det være adgang til det.

Erling Petersen: Ville det ikke være en fordel om alle fraksjoner, til ære for denne meget store sak, beflittet seg på å unngå primære benkeforslag – med andre ord at det de tilsikter av forslag kan foreligge i skriftlig utforming før debatten er i full gang i Stortinget?

Hegna: Det er jeg helt enig med hr. Erling Petersen i, og vårt forbehold med den utforming det har fått her, har jo sammenheng med at vi gjerne vil se om det under den videre behandling her i komiteen vil komme andre forslag som kan ha betydning for utformingen av vårt forslag.

Formannen: Vi kan vel da betrakte oss for ferdige med første gangs behandling. Jeg skal da sørge for at denne innstillingen blir mangfoldiggjort snarest mulig og delt ut til komiteens medlemmer.

Det spørsmål som da melder seg, er når man kan gjøre regning med at det foreligger noe fra de andre av komiteens medlemmer som har tatt dissens i denne saken. Jeg vet ikke om hr. Borten kan si noe?

Borten: Vi skal ha gruppemøte i morgen, og vi mente å få laget i stand og få aksept i gruppen i morgen. Det skulle tilsi at vi kan meddele det onsdag morgen eller litt ut på dagen onsdag. Hvis det ønskes vesentlige rettinger tar det jo litt tid å skrive det.

Formannen: Da kan vi kanskje ta sikte på et møte onsdag.

Borten: Jeg vet ikke hvordan det vil passe inn for hr. Bondeviks framdriftsplaner?

Bondevik: Det tror eg skal gå.

Formannen: Skal vi med hensyn til innstillingens oppbygging gå ut fra at den kommer til å bestå av uttalelser av de forskjellige grupperinger av medlemmer, og ikke noe annet, ikke noe felles stoff i det hele tatt.

Johs. Olsen: Jeg har gått gjennom innstillingen fra flertallet. Der står det enkelte steder at komiteen mener det og det, komiteen uttaler det og det. Det ser da ut som det står for hele komiteens regning. Skal det stå som det gjør, vil det kreves en del omredigering, ellers må det stå for flertallets regning. Jeg kan ikke underskrive alt det som står der, uten at det blir en omredigering av det.

Formannen: Jeg har sagt det før, og jeg kan forsikre hr. Johs. Olsen at det på første side her vil stå at komiteen har delt seg i så og så mange flertall og mindretall, og flertallet vil være de og de av komiteens medlemmer som vil uttale dette. Det vil bli rettet overensstemmende med det. Men som jeg har sagt før, så er det alminnelig når man fremlegger et utkast til innstilling, at man setter "komiteen" og så retter man det etterpå.

Hegna: Jeg er prinsipielt enig med formannen, men jeg vil reise spørsmålet om ikke den første siden i dette som er kalt flertallets opplegg, kunne gå for hele komiteens, kanskje med et par rettelsers. Jeg vil ikke gå inn på mulige rettelsers, hvis det ikke er tilslutning til tanken, men jeg kunne tenke meg at den første siden og inntil streken på side 2, med visse rettelsers, kunne stå som en innledning, og at man så går over til de forskjellige fraksjoner. Jeg har et par merknader hvis man går inn for denne tanken.

Langlo: Kunne det ikkje vere ein tanke at ein kom fram til ei så god formulering om sjølve institusjonane, Kommisjonen osb. at vi kunne samlast om det òg. Det er kanskje ikkje råd? Eg berre reiser spørsmålet.

Hegna: Jeg vil jo si at normalt ville det vært tilfellet, men jeg skulle tro det vil være meget vanskelig å få det til hvis vi skal holde det tidsskjemaet vi har lagt. Jeg tror man da ville komme til å måtte snakke nokså mye om formuleringen på nesten hvert enkelt punkt og bruke atskillig tid på det. Jeg tror derfor ikke det er mulig, hvis man skal følge tidsskjemaet. Men jeg er enig i prinsippet.

Formannen: Etter min mening er det ikke praktisk mulig. Det eneste måtte da være å ta de tilsvarende artikler i Roma-traktaten og gjengi dem, men det kan jo ikke ha noen hensikt.

Hegna: Er vi kommet til noen konklusjon med hensyn til første side og de øverste linjene på side 2, om det kan gå felles?

Formannen: Kan det aksepteres at første side og inntil streken på side 2 går som felles?

Johs. Olsen: Vi kan akseptere det fra oss.

Hegna: Jeg har da et par endringer, men de er ikke betydelige.

Rakel Seweriin: Da foreslår jeg at vi får høre forslaget til endringer først.

Hegna: Det er ingenting før man kommer til det avsnittet hvor man omtaler St.meld. nr. 67. Jeg syns nok det ville være riktig at man hadde med at meldingen konkluderer med at Regjeringen anbefaler at man søker forhandlinger med sikte på medlemskap, og at statsråd Bøe dissenterer. Det syns jeg man burde, når man skal gjengi dokumentene så pass mye som man her har det. Så står det videre:

"Tilsammen gir disse meldingene med vedlegg en utførlig oversikt over de mange økonomiske, politiske og konstitusjonelle problemer."

Her har man straks en formulering hvor det gjelder at de forskjellige syn fører fram til noe forskjellig formulering. Jeg kunne tenke meg noe sånt:

"Tilsammen gir disse meldingene med vedlegg et omfattende materiale til belysning av de mange økonomiske, politiske og konstitusjonelle problemer."

Som det framgikk av begynnelsen av det jeg sa, kunne jeg gjerne ønsket det mer utførlig, så av den grunn vil jeg foreslå en sånn endring.

Videre vil jeg foreslå "og komiteen kan på mange felter vise til disse dokumentene for en mer detaljert behandling av de enkelte spørsmål." Det sier omtrent det samme for så vidt. Jeg er ikke enig i at om man ønsker en mer detaljert behandling av de enkelte spørsmål, kan man få tilstrekkelig veiledning i det materiale som er lagt fram, men jeg kan være enig i at komiteen på mange felter kan vise til disse dokumentene for en mer detaljert behandling.

Så er det øverst på side 2, hvor det står:

"Det spørsmål som i første omgang melder seg er å få klarlagt grunnlaget for Norges tilknytning til Fellesskapet."

Det er en formulering som ikke tilsvarer den som det mindretall jeg er med i, ville bruke.

Erling Petersen: Jeg kan ikke se at det oppnås noe av verdi om man nå sitter og pirker ved en formulering og får noen flere navn til støtte for den faktiske framstilling som finnes i innledningen i innstillingen. Jeg tror også det blir mer i overensstemmelse med hele dissensens ånd og innhold at den starter på helt blankt grunnlag. Jeg tror selv lesningen av ord og meninger tydeligvis må være forskjellig hos flertallet og mindretallet, og jo klarere det kommer til uttrykk, jo nærmere tror jeg man kommer til realiteten. Jeg vil derfor anbefale at flertallet ikke gir seg til å pirke på en framstilling det har kommet fram til av de faktiske forhold, men at de som vil ta det som det er, får komme med, og de som ikke vil gå med, får bygge sitt eget grunnlag fra nullpunktet.

John Lyng: Jeg er enig med hr. Erling Petersen.

Formannen: Jeg kunne tenke meg at vi gjorde det på følgende måte: Dette som bare er en oppregning av det materiale som har foreligget for komiteen, kan jo stå felles, og jeg har intet imot at vi setter til at meldingen konkluderer med at Regjeringen anbefaler at det blir opptatt forhandlinger, og at statsråd Bøe dissenterer, men at det så slutter der.

Borten: Jeg støtter formannens forslag.

Formannen: Kan vi da være enige om det?
Så vil jeg gjerne spørre hr. Langlo om han vil framlegge sitt utkast.

Langlo: Eg har i grunnen ikkje noko særleg å leggje til det som står i det sist retta framlegget her til uttale. Dette med folkerøysting har jo vore diskutert svært mykje, og somme politiske parti har i all fall gjennom sine organ også gjort vedtak om å reise det spørsmålet. Vi i vårt parti har der landsrådsvedtak – fleirtalsvedtak og mindretalsvedtak – som begge heilt kategorisk går ut på at vi vil ha folkeavrøysting når forhandlingsresultatet ligg føre. Det er berre hovudbakgrunnen, hovudmotiveringa, som står her, og vi meiner at det er sterkt motivert på demokratisk grunnlag.

Men det er, som eg sa i stad, også andre motiveringar, som til dømes det som òg er mitt prinsipielle syn, at svært viktige saker skal leggjast fram til folkeavrøysting – det får vi jo fram seinare med det grunnlovsframlegget som ligg føre. Det er det som ligg bak. Om det får tilslutning eller ikkje her, torer eg ikkje seie, men i all fall vil vi to ha det som protokolltilførsel eller ein uttale i tilrådinga frå komiteen.

Formannen: Jeg vil da henstille til de enkelte medlemmer og grupper at de ser på dette spørsmålet, slik at vi eventuelt også kan ha dette ferdig.

Erling Petersen: Kunne vi få noe klarlagt om innholdet av dette. Det sies til slutt "at velgerne har fått adgang til å uttale seg om saken gjennom en alminnelig folkeavstemning før Stortinget gjør vedtak om norsk medlemskap i Fellesmarkedet." Det er altså klart, før Stortinget tar endelig vedtak i bindende form. Men er det her meningen at Stortinget skal løpe fra sitt ansvar å se på saken først, og sitte på gjerdet og se hvordan dette faller ut? Eller er det ment slik at det velgerne skal ta standpunkt til, er om de aksepterer eller ikke aksepterer Stortingets syn på saken, som Stortinget får vite før det vedtar den endelige avgjørelse? Det er en hel vesensforskjell mellom de to oppleggene.

Røiseland: Det er tenkt på rådgevande folkerøysting på vanleg måte. Sjølv sagt kan ikkje ei folkerøysting etter vår statsforfatning vere bindande, ho bind ikkje Stortinget, ho kan ikkje vere noko anna enn rådgevande. Vi meiner at det bør

haldast rådgjevande folkerøysting før Stortinget eventuelt gjer endeleg vedtak om medlemskap. Det var det.

Eg bad elles om ordet for å seie litt om oppbygginga. Eg går ut frå at no blir tilrådinga ordna på den måten at først kjem fleirtalets merknader, så kjem dei forskjellige dissensane, og aller sist vil så konklusjonen kome, der ein seier at idet komiteen viser til alt dette, fremjar ein det forslaget for Stortinget som står her.

Eg kunne tenkje meg at ein uttale om folkerøysting kunne kome inn etter dissensane og før konklusjonen om tinging om medlemskap. Det aller siste må jo vere konklusjonen, og den må jo bli at idet komiteen viser til det som er sagt før, rår ein Stortinget til å gjere det og det.

Langlo: No har i grunnen hr. Røiseland svara på dette. Tanken skulle jo vere ganske klår. Dersom vi går til tingingar på grunnlag av medlemskap, vil det før eller seinare liggje føre eit resultat av desse tingingane. På det tidspunktet er det då vår tanke – og eg vil tru svært mange andres tanke – at vi skal spørje veljarane korleis dei ser på dette, i den von at det må kunne gå an å leggje det fram så konkret at dei kan ta stilling til det. Når så resultatet av ei slik rådgjevande folkerøysting ligg føre, så tar Stortinget saka opp til endeleg avgjerd. Det kan godt hende at ein i staden for "alminnelig folkeavstemning" skal setje "rådgjevande folkeavstemning". Det er kanskje klårare då at noko meir ligg ikkje i det.

Erling Petersen: Jeg har ikke fått oppklart det som jeg mente var hovedproblemet. Vanligvis hvis Stortinget skal ta standpunkt til en sak, forlanges det at Regjeringen i en proposisjon gir sitt syn på saken. Enten aksepterer Stortinget Regjeringens syn eller det forkaster det, eller det får Regjeringen til å endre det så det kommer i overensstemmelse med Stortingets oppfatning. Her skal man altså appellere til en høyere avgjørelse, en rådgivende folkeavstemning, hvor velgerne får ta standpunkt til en bestemt sak alene, ikke som i et alminnelig valg til hele situasjonen. Da vil jo den parallelle fremgangsmåte være at en fra den instans som søker rådet, får det foreløpige syn, at Stortinget har den og den oppfatning av denne saken, og foretrekker en rådgivende folkeavstemning for å konstatere om velgerne som sådanne aksepterer eller ikke aksepterer dette syn, hvorpå det etter Grunnloven er Stortingets plikt og ansvar å ta det hensyn til den rådgivende folkeavstemning som Stortinget finner riktig. Det er også derfor vi bare kan ha rådgivende folkeavstemning. Det er vel alle enige om at den etter vår nåværende grunnlov ikke kan bli annet enn rådgivende. For meg er det av helt avgjørende betydning å få dette spørsmål oppklart fra begynnelsen av.

Borten: Det er vel ikke sikkert det er så stor meningskilnad om ønsket om å få høre folkets oppfatning på et gitt tidspunkt, men det er et forhold jeg gjerne ville ha oppklart, hvis mulig. Det er jo fra flertallets side stadig argumentert med at hvis ikke vilkårene blir slik som flertallet ønsker det under medlemskapsforhandlingene, så skal det gås over på og undersøkes mulighetene for assosiert tilknytning. I hvilken fase skal da eventuelt folkeavstemningsinstituttet sjaltes inn etter forslaget

fra hr. Langlo? Og hvem er det som skal konstatere om vilkårene er tilfredsstillende eller ikke? Jeg ville gjerne ha litt peiling på det for diskusjonen videre, når vi skal forelegge saken for gruppen. Jeg kan tenke meg det blir spurt om slike ting, og da kan det være greit å ha det klart hvordan forslagsstillerne har tenkt seg gangen når det gjelder disse ting.

John Lyng: Jeg har tidligere, både i og utenfor Stortinget, gitt uttrykk for mitt syn på dette spørsmål om en situasjon som kan gjøre en folkeavstemning naturlig. Jeg skal ikke gjenta det. Men jeg hadde ikke egentlig ventet at dette spørsmål skulle bli reist i helt konkret form på dette stadium av saken. Når det imidlertid først er reist på dette stadium, synes jeg vi skulle tenke litt mer konkret gjennom hvordan dette vil arte seg, og hvordan våre intensjoner eventuelt er.

Jeg går ut fra at hvis det nå blir vedtatt noe om forhandlinger, så blir disse forhandlinger satt i gang gjennom en forhandlingsdelegasjon, og det vil gå en viss tid – la meg si ett års tid eller noe sånt. Så vil det da eventuelt utkrystalliseres i et forhandlingsresultat. Jeg går ut fra at den regjering som på det tidspunkt måtte sitte, så vil måtte legge dette fram for Stortinget med en innstilling. Så langt går jeg ut fra at man er enig i at det er prosedyren.

Hvis Regjeringen ikke finner resultatet akseptabelt og ikke anbefaler det, vil formodentlig spørsmålet ikke reise seg mer.

Så kommer neste fase. En sånn folkeavstemning må altså vedtas av Stortinget ved et normalt lovvedtak, og dette lovvedtak må jo også da utforme eller utkrystallisere hva det skal voteres over, hva folkeavstemningen skal gjelde. Det må altså konkret utformes et voteringstema. Det som vel var hr. Erling Petersens poeng med dette, og som jeg også legger veldig stor vekt på, er at det ikke bør være forutsetningen at Stortingets forskjellige grupper og de enkelte stortingsrepresentanter i en eller annen form gir sitt syn til kjenne, før denne saken legges fram for folket.

Det er ikke lett å ordne formelt, men det står for meg som om vi på en eller annen måte skyver fra oss vårt ansvar, hvis vi ikke på forhånd gjør det klart hvordan de enkelte stortingsrepresentanter ser på saken, før vi legger dette fram for folket.

Slik har jeg forestilt meg dette. Hvis man ikke skulle gjøre det, vil altså Stortinget bare vedta lovvedtaket, og vi gir ikke noen ledelse i den form at vi gir vårt syn til kjenne. Det er ikke lett rent formelt dette, men jeg synes vi må tenke gjennom dette. Jeg tror nok det uomtvistelig kan finnes en måte å ordne det på, slik at det som forelegges folket til votering, er et midlertidig stortingsvedtak som så eventuelt kan gjøres endelig etterpå.

Røiseland: Personleg hadde eg tenkt at det burde gjerast på den måten at Regjeringa fremja ein proposisjon. Så reknar eg med at sjølvsagt tok partia stilling til den. Men eg hadde faktisk ikkje rekna med det som hr. Lyng sa, at stortingsgruppene eller dei enkelte stortingsmenn offisielt skulle ta stilling. Det hadde eg ikkje rekna med. Men i og med at partia gjer det, har ein jo ei viss rettleiing. Ja, vi får ikkje alltid ei meining om kva resultatet blir for dei enkelte

stortingsmenn, men det blir jo ei rettleiing. I all fall går eg ut frå at partia må ta stilling til proposisjonen når han kjem.

Det eg har rekna med allikevel er den store hovudsak, at veljarane får seie si meining før landet sluttar seg til eller tar medlemskap i Fellesskapet.

Hr. Borten reiste eit spørsmål om tingingane om assosiering. Ja, eg ser det slik at dersom Regjeringa og Stortinget kjem til det resultat at dei vilkår vi kan få under medlemskap, ikkje er brukbare, må dei ha høve til å ta opp tingingar om assosiering utan å spørje folket først. Det meiner eg må vere klårt. Men det kan også vere at situasjonen blir den at det blir først etter ei folkerøysting at tingingar om assosiering blir tatt opp, det er så. Resultatet kan bli det. Men sett at folket ikkje vil godta medlemskap, då meiner eg det kanskje er nokså naturleg at spørsmålet om assosiering blir tatt opp. Eg meiner likevel at Regjeringa og Stortinget må ha høve til å ta opp tingingar om assosiering dersom medlemskapstingingane ikkje fører fram, utan å spørje folket. Det er mitt personlege syn på spørsmålet.

Bondevik: Eg ser på dette spørsmålet om folkeavrøysting på ein annan måte enn hr. Lyng ga uttrykk for. Eg trur ikkje det vil verta ei verkeleg folkeavrøysting dersom me skal gå fram etter det prinsippet som eg forsto han la til grunn for sitt syn. Skal ein spørja folket, får ein spørja folket direkte utan at Stortinget på sett og vis har prøvd å visa folket kva det skal seia i denne saka. Så eg vil reservera meg mot det.

Det andre som eg synest vert komplisert når eg no høyrer på dei ulike som talar for folkeavrøysting, er dette: Sett at me kjem tilbake til at det vert spørsmål om tingingar om medlemskap, og me får lagt dei og dei vilkåra på bordet. Så skal då, så vidt eg skjønar, Regjeringa uttala seg om dette ved ei melding eller noko liknande til Stortinget, og så skal då det norske folk uttala seg om dette. Dersom ein då får ei folkeavrøysting på det resultatet som då ligg føre, vil ein etter mitt skjøn slå saman to grupper som er heilt ulike. Ein vil slå saman den gruppa som er imot alt mogleg, og den som er for assosiering. Skulle då folkeavrøystinga gå i den lei at ho ikkje aksepterte opplegget frå Regjeringa, altså ikkje aksepterte medlemskap, står ein i den situasjonen at ein då ikkje veit kva folket vil, for somme av dei som har sagt at dei ikkje aksepterer medlemskap, vil sikkert ingenting ha, og somme av dei vil etter alt å dømma ha assosiering. Skal me då ta ny folkeavrøysting for å få vita den vidare veg? Då vert det komplisert.

No har ikkje eg gjennomtenkt dette spørsmålet. Det er mogleg at eg no seier ting eg kanskje vil angra på seinare, men eg vil likevel, sidan det er eit indre møte, kasta fram den tanken at det er mogleg å spørja folket om fleire ting samtidig. Det er det eg, i all fall inntil vidare, trur er rette måten å spørja folket på. Då kan ein få delt dei tre gruppene som etter alt å dømma eksisterer i dag, og sjå kor store dei er relativt, og det vil gje Stortinget ein peikepinn. Det andre trur eg ikkje vil verta nokon verkeleg peikepinn.

Borten: Det var delvis den tanken som hr. Bondevik nå ga uttrykk for, som jeg hadde tenkt å komme inn på, men det er ikke nødvendig for meg å gjøre det nå etter det hr. Bondevik har sagt.

Når det gjelder det hr. Lyng var inne på, ønsket om å få et uformelt stortingsvedtak før folkeavstemningen, så må jeg si at jeg er helt uenig i den tanken. Da tror jeg at folkeavstemningen mister den rådgivende karakter som den nettopp skulle ha. Vi har jo visse paralleller vi kan trekke her. Vi har det svenske pensjonsspørsmålet som ble forelagt folket til rådgivende folkeavstemning, og der var det tre alternativer som ble utkrystallisert på forhånd, først av utredningskomiteen og så ved at de enkelte politiske partier mer eller mindre tok de forskjellige alternativer som sine og utredet dem i den såkalte "valgkamp" som gikk forut. Der foregikk jo riksdagsbehandlingen og -beslutningen etter at folkeavstemningen var tilendebrakt, og det må vel være den riktige måten å håndtere et slikt spørsmål på.

Erling Petersen: Hr. Røiseland antydte at etter hans mening burde man ta standpunkt til voringstemaet i folkeavstemningen, og der tror jeg man finner ikke bare det svake, men det overmåte farlige punkt ved denne fremgangsmåte. Partiene eksisterer ikke i vår Grunnlov, men det gjør Stortinget. Hvis Stortinget i bestemte tilfelle gjerne vil vite hva folket mener om en sak, må folket også ha krav på å få vite hva Stortinget mener om saken. Etter vårt representative system er Stortinget satt til å behandle visse typer av spørsmål og har den juridiske rett til avgjørelser, og må ta den endelige avgjørelse, men gir seg selv anledning til å rådspørre velgerne. Og hva det i dette tilfelle skal rådspørre velgerne om, er ikke hvor meget velgerne har lest av Roma-traktaten og hvor meget de har forstått av den. Det som er det essensielle, er at vi har en ordning som overlater til enkelte institusjoner visse plikter – vi har en fullmaktsfordeling etter vår Grunnlov – og det som er spørsmålet er om velgerne i denne saken har tillit til Stortinget eller om de ikke har tillit til Stortinget. Har de tillit til Stortinget i denne saken, må det vel for alle være i orden, og det er det man skal konstatere. Man skal ikke konstatere hvor store misforståelser det eventuelt måtte være eller hvor stor ukyndighet det måtte være hos enkelte velgere om Roma-traktaten og den fremtidige utvikling, for den enkelte velger er ikke pålagt å ta standpunkt til konkrete saker i vårt statssystem. Han er pålagt å velge representanter som overtar det. Det er jo det bærende prinsipp. Jeg tror at hvis man skal innlate seg på en linje som den som er antydte av hr. Røiseland, vil det virkelig bli behov for en av de utredninger som stadig påberopes, fra de statsrettskyndige. Hvis det er tilfelle at vi på denne måte forsøker å komme unna det representative system, for å kunne holde vår vurdering i reserve og slippe å ta det ansvar som Grunnloven og statssystemet legger på oss, tror jeg at det bør gjøres ganske klart for alle at man har den hensikten med folkeavstemningen, og at man ikke aksepterer det som ved folkeavstemningen skulle være avgjørende, å konstatere om Stortinget slik som det stiller seg i dette tilfelle, har velgernes tillit i denne sak eller om det ikke har velgernes tillit.

Hegna: Man kan vel si at denne debatten er noe improvisert og jeg er ikke så sikker på at det kommer så mye ut av den. Men den har gitt atskillig stoff til ettertanke, og jeg tror at man i stedet for å debattere videre, heller burde sette seg ned og tenke. Jeg tror at i et slikt spørsmål, hvor man kommer inn på sentrale forhold i Norges stilling til andre land av organisert og varig karakter, er det svært meget som taler for at man for å få en tilfredsstillende behandling av problemet, kanskje burde ha en folkeavstemning. Jeg vil ikke gå inn på noen antydning av hvilke detaljmessige ordninger som i den sammenheng kan komme i betraktning. Men så pass mye vil jeg si, at hvis Stortinget på forhånd gjør et vedtak som direkte eller indirekte sier at nå har Stortinget tatt sitt standpunkt og nå vil det høre hva folket har å si, så – ja, jeg vet ikke hva slags ord jeg skal bruke om en slik tankegang – ville det i hvert fall etter min mening i tilfelle være å skape den uheldigst mulige atmosfære omkring dette spørsmål.

Langlo: Eg meiner for mitt vedkomande at det er ganske klårt at vi kan ikkje først gjere eit vedtak i Stortinget og så spørje folket om det er ueinig eller einig i det vedtaket. Eg er samd i det hr. Hegna sa no, at mykje av det som vert sagt her, er så improvisert at det ikkje er nyttig til anna enn å reise visse spørsmål for kvar einiskild av oss, som vi kan tenkje vidare over. Regjeringa vil leggje fram anten ei melding eller ein proposisjon, og det må vi då byggje på. Og eg går ut frå at dersom det er så at Stortinget vedtek ei lov om folkerøysting, vil det samstundes syte for å setje opp røystingstemaet så detaljert som ein finn det turvande, og så vil ein då gå til folkerøysting.

Eg trur nok at hr. Erling Petersen må ha mistydd min gode partifelle – men det svarar han på sjølv – når han trur at det først skal vere vedtak i dei einiskilde partia. Men sjølv sagt kjem ein til å drøfte spørsmålet der.

Det er eit spørsmål eg gjerne vil reise til ettertanke. Det heiter i innleiinga til framlegget vårt at "dersom forhandlingene med Fellesmarkedet fører fram til et forslag om medlemskap" osv. Eg har i og for seg ikkje noko imot å endre det, men eg trudde at dersom det vert spørsmål om assosiering, ville dei som i dag går inn for å tinge på grunnlag av medlemskap, subsidiært gå inn for assosiering dersom det andre ikkje fører fram. Så framt det då ikkje skjer store endringar i oppfatninga hos folk, skulle det vere eit solid fleirtal for det, og då er det ikkje turvande med folkerøysting. Men dersom nokon meiner at det bør vere eit punkt om ingen tilslutnad i det heile, har eg sjølv sagt for min part ikkje noko å innvende mot det. Det kan godt tenkjast at det bør vere forma ut i tre punkt, slik som hr. Bondevik nemnde, men det får vi vege på.

Watnebryn: Vi kan vel kalle dette for "høyttenkning", for det er vel ikke presisering av noe standpunkt. Så vidt jeg forsto hr. Hegna, avviste han det som absolutt utenkelig at Stortinget skulle ha gjort et vedtak først. Så vidt jeg forstår er det en slik adgang man har bl.a. i Sveits ved referendum. Det har så vidt jeg skjønner gått bra i Sveits. Hvorfor det ikke kan gå i Norge, skal jeg ikke ta opp noen diskusjon om nå. Men det må være slik, så vidt jeg skjønner, at det er Stortinget som

må beslutte ved lov at det skal være rådgivende folkeavstemning, og da må vel også Stortinget fastsette voringstemaet. Stortinget kan da, så vidt jeg skjønner, på forhånd ha sjaltet ut visse alternativer. Om det nå under forhandlingenes gang viser seg at det blir så å si forståelse mellom EEC og våre forhandlere om at det i denne omgang i hvert fall ikke kan bli spørsmål om noe medlemskap, men at det vil være mer hensiktsmessig at man søker å finne fram til en ordning gjennom assosiering, skal da Regjeringen etter det vedtaket som Stortinget nå skal gjøre, ha fullmakt til både å forhandle om medlemskap og om assosiering, eller skal den bare få fullmakt til å forhandle om medlemskap? Og hvis man så ikke oppnår tilfredsstillende vilkår, skal spørsmålet så legges fram for Stortinget, som da skal avgjøre hvorvidt det er enig med Regjeringen eller ikke i at det ikke nytter å føre forhandlinger om medlemskap, men at man må gå over på assosiering? Eller skal den få fullmakt til på et visst tidspunkt, når det er klarlagt at forhandlinger om medlemskap ikke fører fram, å kunne gå over til assosieringsforhandlinger, og at det så er det resultat som skal legges fram for Stortinget og eventuelt bli gjenstand for folkeavstemning?

Hvis det skulle bli tre alternativer – medlemskap, assosiering eller å stå utenfor – ville man stå overfor meget store vanskeligheter. Hvis man sjaltet ut medlemskap, og det er assosiering eller det å stå utenfor som står igjen, vil det være mye enklere. Jeg tror nok vi bør tenke oss nøye om før vi tar noe absolutt standpunkt til hvordan dette i tilfelle skal kunne gjennomføres.

John Lyng: Jeg kan spare meg for å si en god del av det jeg ville sagt, for jeg er – nær sagt pussig nok – stort sett enig i det hr. Watnebryn nettopp har sagt. –

Watnebryn: Er det så pussig?

John Lyng: Det er i hvert fall ikke så helt alminnelig. – Det er klart at vi nå nærmest sitter og tenker høyt, men oppriktig talt er det slett ikke de dårligste debattene man får når man gjør det.

Det er i hvert fall en ting vi alle er helt klar over og enige om, og det er at skal man ha en folkeavstemning, må avstemningstemaet utformes av Stortinget ved lov, og det må utformes på en slik måte at det på den ene side er, nær sagt, krystallklart og lett forståelig, men på den annen side må det også dekke den realitet som det skal voveres over.

Jeg har tenkt litt over det, og jeg har kommet til at det kan ikke ved en slik folkeavstemning være tale om å operere med tre eller fire alternativer. Situasjonen på det tidspunkt må være den at man har arbeidet seg fram til et forhandlingsresultat. La oss, rent hypotetisk, si at det går ut på medlemskap. Da kan jeg ikke skjønne annet enn at det må voveres for eller imot det konkrete forhandlingsresultat. Det vil ikke være noe konkret forhandlingsresultat f.eks. for assosiering, for det vil man overhodet ikke da ha kunnet utkrystallisere i noe konkret resultat, så man kan da etter min mening ikke trekke inn assosiering som en tredje mulighet ved en slik voring. – Jeg tar det samme forbehold som alle andre har gjort, at dette er foreløpige tanker. – Men det står for meg som om det i hvert fall er

ganske sikkert at en slik lov om folkeavstemning må formulere voteringstemaet, og det kan vanskelig gå ut på noe annet enn enten for eller imot et konkret forhandlingsresultat som foreligger.

Røiseland: Det var dette med partia. Eg reknar, som eg har sagt før, med at Regjeringa må leggje fram ein proposisjon eller i alle fall ei melding når tingingsresultatet ligg føre. Stortinget må gjennom lov vedta at det skal vere rådgjevande folkerøysting og fastleggje voteringstemaet, som hr. Lyng sa. Stortinget treng ikkje nemne partia med eitt ord, men likevel veit vi at ingen ting kan hindre partia i å drøfta saka. Eg går ut frå som heilt opplagt at alle partia kjem til å gjere det. Men det er heilt rett at partia ikkje eksisterer i Grunnlova. Dei eksisterer likevel i høg grad i praksis, og dei eksisterer i norsk lovgjeving – også i vallova.

Borten: Jeg burde vel holdt meg hr. Hegnas bemerkning etterrettelig og helst ikke forlangt ordet. Jeg vil ikke påstå at jeg har tenkt så veldig grundig gjennom dette, men det var en uttalelse fra hr. Erling Petersen som fikk meg til å be om ordet. Han brukte en slik formulering som at Stortinget ville slippe unna det ansvar det representative system og forfatningen har pålagt Stortinget, dersom vi går til folkeavstemning før et stortingsvedtak er gjort. Jeg er ikke enig i det, hvis en skal fortolke uttalelsen helt bokstavelig, for det er vel klart at det konstitusjonelle ansvar er det Stortinget som har like fullt, selv om det er gjennomført en rådgivende folkeavstemning. Derom hersker det vel ingen tvil. En kan sammenligne det med Regjeringens handlemåte når den legger et spørsmål fram for Stortinget for å høre Stortingets råd og mening. Det er jo helt på det rene at dermed har den ikke fralagt seg det konstitusjonelle ansvar. Det er jo Regjeringen som skal forhandle om traktater, og den har det fulle ansvar like fullt.

Jeg noterte meg ellers at hr. Røiseland mente at det kunne tenkes den situasjon at det også var ønskelig med folkeavstemning selv om opplegget var assosiert tilknytning. Det skal jeg ikke fundere mer over i dag, men bare ta med som et moment i vurderingen videre.

Så til slutt en bemerkning som hr. Watnebryn ledet meg inn på. Det var hans siste spørsmål om Regjeringen nå skal få fullmakt til å føre forhandlinger både om medlemskap og om assosiering. Det som blir flertallets vedtak, går jeg ut fra gjelder bare den ene tingen. Men jeg vil igjen vise til det jeg sa før, at det som nå skjer, er ikke i og for seg bindende for Regjeringen – det er jo et råd, og hvor vidt den vil følge rådet eller ikke, er det jo Regjeringens vurdering som avgjør. For så vidt må en vel rent konstitusjonelt kunne si at selv om et flertall i Stortinget rår Regjeringen til å *starte* forhandlinger på grunnlag av medlemskap, har den konstitusjonelt full rett til etter sin egen vurdering å gå over til å undersøke mulighetene for assosiert tilknytning i en fase av forhandlingsforløpet. Det er min oppfatning.

Hønsvold: Jeg syns at denne høyttenkningen her i komiteen tyder på at det kan være et tvilsomt prosjekt å binde seg til folkeavstemning på det nåværende tidspunkt. Det riktige måtte etter min mening være at man avventet begivenhetenes

gang og tok standpunkt til folkeavstemningen senere, men holdt adgangen åpen til å foreta en slik folkeavstemning.

Det som sannsynligvis kommer til å skje, er at komiteflertallets innstilling blir vedtatt og at det blir forhandlinger om medlemskap. Det som man i tilfelle må stemme over ved en folkeavstemning, er forhandlingsresultatet. Det har vært sagt av flere her. Dette forhandlingsresultatet blir ikke noen enkel affære, det må vi være klar over. Man skal da nær sagt stemme over Roma-traktaten og de særordninger vi kan få, og vi håper på flest mulig særordninger. Jeg tror ikke at det blir noen enkel sak å forme ut et voringstema. Noe annet enn forhandlingsresultatet kan det vel ikke være tale om å undergi folkeavstemning. Man kan ikke sette opp et tredje alternativ om assosiering, for man vet ikke hva assosiering i tilfelle vil bety. Jeg er ikke så sikker på om hr. Borten og hr. Hegna mener det samme med assosiering. Hr. Hegna har holdt seg i det vesentlige til statsråd Bøes dissens, og han bruker jo ikke ordet assosiering. Vi kan under ingen omstendigheter i første omgang ta med assosieringsalternativet i en folkeavstemning. Det må bli ja eller nei til forhandlingsresultat. Jeg kan ikke skjønne at det kan være forsvarlig å sende ut noe annet. Hvis da folket og senere Stortinget forkaster forhandlingsresultatet, blir det naturligvis tale om å forhandle videre på grunnlag av assosiering, og til det behøver man jo ikke noen folkeavstemning. Om man skal sende ut det eventuelle, senere forhandlingsresultat til en ny folkeavstemning, får man drøfte senere. Det har ingen hensikt å ta noe standpunkt til dette nå.

Jeg vil nevne at det er sannsynlig at Arbeiderpartiet kommer til å holde landsmøte og behandle resultatet av forhandlingene, og da kommer naturligvis Arbeiderpartiet til å si sin mening om forhandlingsresultatet. Jeg tror heller ikke det blir mulig for noe annet parti å unngå å si sin mening om forhandlingsresultatet hvis man er bestemt på å gå til en folkeavstemning. Jeg tror heller ikke det blir mulig å dekke over at det er så og så stor dissens innenfor det enkelte parti. Partiene kommer nok til å si sin mening og partiavisene kommer til å si sin mening under agitasjonen omkring folkeavstemningen. Det kan vel hende at det ikke er nødvendig at Stortinget tar et positivt standpunkt før folkeavstemningen, men partiene i Stortinget blir ganske sikkert nødt til å gjøre det enten de vil eller ikke. Jeg tror ikke det er noe parti som tør unnlate å si sin mening om denne saken. Vi vet at det er enkelte partier som under alle omstendigheter kommer til å si sin mening, og vi kan ikke møte opp ved en slik folkeavstemning meningsløse vi heller.

Det er min oppfatning at man ikke behøver å binde seg til dette med folkeavstemning på det nåværende tidspunkt, men at man kan holde adgangen åpen til å ta folkeavstemning hvis situasjonen ligger til rette for det. Men standpunkt til det bør man ikke ta før man får se resultatet av forhandlingene.

Watnebryn: Det er svært mye som tilsier at man i dag ikke bør ta absolutt standpunkt i spørsmålet om rådgivende folkeavstemning. Alle synes jo å forutsette – og det er vanskelig å tenke seg noen annen fremgangsmåte som er brukbar – at den til enhver tid sittende regjering må legge fram sitt syn på forhandlingsresultatet og komme med sin tilråding, som så Stortinget må behandle for så vidt det angår om og

i tilfelle på hvilken måte folket skal få gi uttrykk for sin oppfatning. Partiene kan – og det er vel i og for seg mye som taler for det, slik som hr. Hønsvald sa – på sett og vis bli tvunget til å ta standpunkt. Men formelt behøver de det ikke – det er ingen som kan tvinge dem til å ta noe standpunkt. En folkeavstemning uten ledelse vil jeg også si er meget tvilsom. Da har man i så fall bare den ledelse som ligger i at Regjeringen har tatt et standpunkt. Man har ikke den ledelse som ligger i at Stortinget har tatt sitt standpunkt. Jeg syns nok at det er atskillig som taler for hr. Erling Petersens resonnement, at det får bli Stortingets standpunkt, som da naturligvis må være et midlertidig standpunkt, som folket i tilfelle skal gi sin tilslutning til eller si nei til.

Erling Petersen: Det lar seg vel ikke unngå i denne debatten heller at man henfaller til den velkjente idrett å referere andre på en annen måte, for så å ha lettere spill. Det har ikke fra min side vært snakk om at Stortinget skal ta et standpunkt før folkeavstemningen. Standpunktet, vedtaket, må i tilfelle komme etterpå, og etter at Stortinget har vurdert det folkeavstemningen forteller. Det er jo teoretisk mange muligheter når det gjelder det som kan komme til å skje. Vi kan risikere at det f.eks. bare blir 30 pst. fremmøte – jeg sier ikke at det er sannsynlig, men at det kan hende. Hva skal da Stortinget legge i en slik folkeavstemning hvis resultatet blir fifty–fifty for og imot? Vurderingen av folkeavstemningsresultatet må komme i forbindelse med det endelige vedtak. Men det som det er spørsmål om, er å gi uttrykk for hva Stortinget ønsker å gjøre hvis det får konsens fra velgerne gjennom denne spesielle rådspørringen. Og det er der jeg mener at velgerne må ha krav på å få vite det eksakt, og at man ikke stiller dem overfor en vanskelig og stor sak og sier: Hva mener du om den? – Vi vil ikke si hva vi selv mener, vi vil vente til vi har sett opptellingen, og så skal vi si hva vi går inn for. –

Det er klart at det som kommer til å foreligge, er et ganske komplisert forhandlingsresultat, og det som blir avgjørende, er vurderingen av forhandlingsresultatet. Den vurderingen kan jo det enkelte menneske ta, men det må også da ha krav på å få vite, til støtte for det, vurderingen hos de instanser som har arbeidet særlig meget med det, og som også risikerer sin posisjon, sin politiske status, ved å komme fram til en bestemt vurdering.

Det er derfor jeg mener at det korrekte ville være at Regjeringen gir sitt opplegg, at det behandles i Stortinget gjennom vanlig komitebehandling så grundig som mulig og at Stortinget på det grunnlag gir uttrykk for hva det vil ønske å gjøre hvis velgerne aksepterer det syn. Hvis ikke, har man stadig det forbehold at Stortinget ved den endelige avgjørelse må vurdere resultatet av folkeavstemningen, og så på sitt ansvar foreta den endelige, totale oppsummering av det foreløpige standpunkt og den nye erfaring man har fått gjennom folkeavstemningsresultatet. Jeg kan ikke se det annerledes enn at det er den eneste måte hvorpå Stortinget spiller den rolle som det skal spille i statssystemet. Jeg tror at det for den enkelte stortingsrepresentant ville være uhyre meget lettere hvis han kunne gå den andre veien, og si: La oss først få folkeavstemningen, så skal vi si hvor vi står.

Jeg syns dette er et avgjørende spørsmål som bør være helt klarlagt før man tar noe som helst standpunkt til folkeavstemning i mer ubestemt form. Jeg er enig med dem som har uttalt at det ville være mer hensiktsmessig å avvente den nevnte situasjon. Den foreligger ikke i forbindelse med avgivelsen av denne innstilling, og man kunne da reservere det standpunktet til den situasjon som her vil utvikle seg, til det tidspunkt da det er aktuelt å ta standpunkt til folkeavstemning eller ikke. Jeg ville anse det som lite heldig at det i denne innstillingen kom inn et eller annet relativt lite gjennomarbeidet forslag i en eller annen retning om dette uhyre viktige spørsmål, som ikke bare angår denne sak, men som etter min mening har en viss betydning for hele vår statistikk.

Røiseland: Hr. Borten var inne på spørsmålet om Regjeringa skulle ha fullmakt eller ikkje til å tinge også om assosiering. Det synest eg er overlag tvilsamt. Dersom Stortinget hadde vedteke å leggje denne meldinga til protokollen og det ikkje hadde vore noko framlegg oppe til røysting elles, kunne ein kanskje diskutere det – eg meiner det ville vere tvilsamt då også – men når fleirtalet tar opp forslag om at Stortinget skal gje sitt samtykke til at Regjeringa tar opp forhandlingar om medlemskap, og eg går ut frå at det blir vedteke, og det blir røysta ned eit framlegg som går ut på tingingar om assosiering, kan eg ikkje skjøne at Regjeringa får fullmakt til å tinge om assosiering. Men dette er berre teoretiske spørsmål som vi ikkje kan diskutere no – stortingsmøtet tar til no kl. 12, så vi kan ikkje ta oss tid til det. Men eg synest det må vere heilt utenkeleg at Regjeringa ikkje skulle kome tilbake til Stortinget med denne saka.

Borten: Jeg er enig med hr. Røiseland i at det er hypotetisk. Men så vidt jeg har forstått, har Regjeringen ment å tolke fullmakten, eller hva en skal kalle det, slik at dersom den vurderer det slik at det blir uakseptable vilkår på medlemskapsbasis, vil den undersøke hvilke vilkår det kan gis på assosieringsbasis, og det syns jeg Regjeringen må ha full rett til å gjøre.

Formannen: Det er helt utelukket. Regjeringen kan ikke gå til assosieringsforhandlinger uten at Stortinget har samtykket i at det foreliggende forhandlingsresultat ikke er akseptabelt. Det kunne jo inntreffe det motsatte, at mens Regjeringen vurderte resultatet på denne måten, vurderte Stortinget det annerledes. Det syns jeg må være klart.

Borten: Det var et par ord med hensyn til et annet spørsmål. Det var til hr. Hønsvald – det er kanskje også hypotetisk. Han mente at det ikke var nødvendig å legge det fram i noen folkeavstemning dersom det var assosieringsforhandlinger som var ført til slutt, og at det var det resultatet som forelå. Men det kunne jo tenkes den situasjon at selv om Regjeringen og Stortinget vurderte det slik at man skulle gå inn for assosiering, kunne det være et flertall i folket for medlemskap, og de ville da ikke få gitt det til kjenne ved en eventuell folkeavstemning. Det er muligens hypotetisk, men det er i hvert fall et tenkbart tilfelle.

11. **Formannen:** Flere har ikke forlangt ordet. Vi har da møte igjen onsdag kl.

Møtet hevet kl. 12.